

כינוס הקונגרס הציוני הראשון

הנושא השנתי בצה"ל בשנת 2022 הוא 140 שנות הגשמה ציונית, לציון 140 שנה לתחילת העלייה הראשונה בשנת 1882. הציונות היא סיפור הצלחה בעל מימדים היסטוריים בתולדות עם ישראל ואפילו בתולדות העמים והעיסוק בהגשמה ציונית נוגע בתחומים רבים, ביניהם תולדות הציונות, ומוסדות וארגונים ציונים.

בא' באלול תרנ"ז – 29 באוגוסט 1897 – נפתח בעיר באזל שבשווייץ הקונגרס הציוני הראשון. הקונגרס היה המוסד העליון של התנועה הציונית. הוא שימש מעין בית מחוקקים בו השתתפו נציגים נבחרים של קהילות יהודיות בעולם. כינוס הקונגרס היה הצעד הראשון ביישום המעשי של הפתרון המדיני לבעיית היהודים בעולם, אותו הציג העיתונאי היהודי ד"ר בנימין זאב (תיאודור) הרצל בספרו "מדינת היהודים", אשר התפרסם באירופה בארבעה עשר בפברואר 1896.

בקונגרס הציוני הראשון נכחו נציגים שייצגו את כל הגופים הציוניים שפעלו באותה תקופה. הוא נערך באולם כנסים מפואר והרצל דרש מהנציגים לבוא אליו בלבוש ייצוגי. כמו כן דאג הרצל לסיקור עיתונאי נרחב של הקונגרס, במטרה להשפיע על דעת הקהל היהודית והעולמית לטובת הרעיון הציוני. המושב הראשון של הקונגרס נפתח באמירת ברכת "שהחיינו" ושיבת הסיום החגיגית הסתיימה בקריאות 'יחי הרצל'.

לצד ההתרגשות וההתלהבות הרבה שעורר הקונגרס בקרב יהודי העולם כמו גם בקרב אנשי העלייה הראשונה שכבר התגוררו בארץ ישראל, הוא עורר התנגדות עזה בקרב שוללי הציונות. אחד ממוקדי ההתנגדות המרכזיים להרצל ולקונגרס היו הרבנים הרפורמיים בגרמניה, אשר ראו בציונות תנועה משיחית וסילוף של היהדות כפי שפירשו אותה. התנגדותם העזה של רבני גרמניה הרפורמים הביאה לכך שהקונגרס, אשר היה אמור להיערך בתחילה בעיר מינכן שבגרמניה, הועבר לעיר באזל שבשווייץ.

אוניית אוספוליס

אליעזר בן יהודה

בנימין זאב הרצל

דוד בן גוריון

הרצל סאלד

צ'אט'בוטניסקי

חיים ויצמן

ילובי חומה ומגדל

החידוש המרכזי בקונגרס הייתה הצגת התכנית לתקומת העם היהודי באמצעות בניית מסגרת מדינית. דיוני הקונגרס הסתיימו בקבלת מספר החלטות מעשיות: ישום התוכנית שכונתה מאז בשם "תוכנית באזל" שכללה פיתוח פיזי של ארץ ישראל, ארגון עלייה לארץ ותמיכה בעולים. כמו כן הוחלט בו על ייסוד "ההסתדרות הציונית העולמית" ועל ארגון פעילות העם היהודי בעולם לקידום מטרות התנועה הציונית. הרצל נבחר בקונגרס לנשיא ההסתדרות הציונית וכן נבחרו ועד פועל מצומצם וועד פועל גדול, עליהם הוטל ניהול ענייני התנועה בין הקונגרסים. ההחלטות שהתקבלו בקונגרס הראשון שיקפו במידה רבה את תפיסתו של הרצל, שהייתה שונה מעמדתם של אנשי תנועת "חיבת ציון". בעוד אנשי "חיבת ציון" פעלו באופן מעשי יותר למען ההתיישבות בארץ, סבר הרצל כי יש להשקיע את מירב המאמצים והמשאבים במישור המדיני, במטרה להשיג אישור בינלאומי להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

בתום הקונגרס כתב הרצל ביומנו: "אם הייתי מסכם את קונגרס באזל במשפט, שמתוך זהירות לא אשמיע אותו בפומבי, הרי הוא: **בבאזל ייסדתי את מדינת היהודים**. לו אמרתי זאת היום בגלוי כולם היו לועגים לי. בעוד חמש שנים, וודאי בעוד חמישים שנה, יסכימו הכל. **המדינה כבר נוסדה, בתמצית מהותה, ברצון העם להיות מדינה**."

אונית מוסקוב

אייזר בני יהודה

בנימין זאב הרצל

דוד בני אריון

קריטש סאל

זאט'בוטניסקי

חיים ויצמן

יחזקאל חומה ומגדל

שאלות לדיון :

- כינוס הקונגרס הציוני הראשון בבאזל, היה השלב הראשון בדרכו של הרצל להפוך את החזון שהציג בספרו "מדינת היהודים" למציאות ממשית. אילו תנאים ואילו מאפייני אישיות נחוצים, לדעתכם, כדי להפוך חזון ואידיאל למציאות?
- בקונגרסים הציוניים הראשונים סבר הרצל שעל התנועה הציונית לעסוק כמה שפחות בנושאים מעוררי מחלוקת כדי לאפשר לזרמים שונים ומגוונים להצטרף אליה. מה דעתכם על עמדתו זו?
- הרצל כתב ביומנו "המדינה כבר נוסדה, בתמצית מהותה, ברצון העם להיות מדינה.", מה דעתכם על אמירה זו? האם הקמת המדינה, הגשמה ציונית, תלויה רק ברצון העם? או שיש דברים אחרים הנדרשים להקמת מדינה?

דגשים לסיכום המפקד:

- הציונות יצרה בעבר נאמנות של הגשמה ומעש. אבות הציונות ומייסדי מדינת ישראל הדגישו כי ציונות מבוססת על פעולה, על עשיית מעשה – ולו גם זעיר. בעבר, אך גם בהווה עמודי התווך עליהם נשען המפעל הציוני הם החזון, המעשה וההגשמה.
- בקונגרס הציוני הראשון כמו גם בשאר הקונגרסים שנערכו עד לפטירתו של הרצל בשנת 1904, התקיימו ויכוחים, הרצל סבר שבשלב הראשון על התנועה הציונית להשקיע את מירב המאמץ והמשאבים במישור המדיני, להדגיש את המשותף והמוסכם לעסוק כמה שפחות בנושאים שיפגעו באחדות ובשלום בין קבוצות שונות במחנה הציוני. מטבע הדברים גם בחברה הישראלית יש כיום מחלוקות אידיאולוגיות בנושאים שונים. צה"ל פועל על מנת לחזק את הלכידות והשותפות בין חייליו, לצד מתן ביטוי לשונות ולייחודיות המאפיינים את החברה הישראלית.

